

L'DK. 613.83+616-0.36.22+616.1

**Mamasoiyev N.S.,
Xoldarova G.B.,
Juraboyev B.N.,
Urinboyev U.,
Yuldashev R.N.**

**GIYOHVANDLAR POPULYATSIYASIDA YURAK-QON TOMIR KASALLIKLARIGA
NISBATAN EPIDEMIOLOGIK SHAROITLAR TAVSIFI. 7-CHI AXBOROT:
GIYOHVANDLAR POPULYATSIYASIDA MIKRO- VA MAKROELEMENTLAR
GOMEOSTAZI XOLATINI EPIDEMIOLOGIK TAVSIFI**
RShTYolM Andijon filiali va Andijon Davlat tibbiyot institute

Mikroelementozlar (MTOZ) ni xatarli omil si- fatida qabul qilish lozimligi oxirgi yillardagi ilmiy tadqiqotlarda ayniqsa keng tilga olina boshlandi. Chunki aholi orasida mikro-makroelementlar yetislunovchiligini ko'p uchrashi va aksariyat ka- salliklar aynan shu sabab bo'lib «ko'rtak tutishi» yoki ohir oqibatlar berishi jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida ham sodir bo'layotganligi tadqiqotchilar tomonidan tasdiqlana boshlandi (A.Raimjanov, 2001; Z.M. Niyazov, 2003).

Biz, bu ilmiy yo'naiishni O'zbekistonda dol- zarb va ustuvor masala bo'lib qolganligini hisobga olib, giyohvandlar populyatsiyasida mikro- va makroelementlar gomeostazi xolatini epidemiologik tavsifini vodiyning Andijon sharoi- tida o'rgandik.

1- jadvalda kaliy gomeostazi xolatini giyohvandlar populyatsiyasida tavsifi aks ettirilgan.

Undan ko'rinadiki, tekshirilgan giyohvandlar populyatsiyasining 91.0 foizida gipokaliemiya va faqat 9,0 foizidagina normokaliemiya xoiati aniqlanadi.

Gipokaliemiya tarzidagi dizionik buzilishi 10 barobardan ziyodga etib aniqlanish bilan maz- kuraholida ifodalanadi (P0.0001).

Yoshga bog'liq holda kaliy gomeostazini buzilishi tavsifi zikr etilgan populyatsiyada 2-jadvalda keltirilgan.

2- jadvalda ifodalanganidek, gipo- va normokaliemiya tafovut bilan turli yosh guruhla- rida quyidagicha aniqlandi: < 20 yoshgacha bo'lgan o'smirlarda - 100,0 va 0,0 foiz (P<0,0001), 20-24 yoshda - 89,7±3,4 va 10,3±3,4 foizdan yoki 26,4 barobarga tafovullanib (PO.OOOI), 25-29 da - 91,1±2,1 va 8,9±2,1 foiz, ya'ni 10,2 barobarga farqlanib (P<0,0001), 30-34 da - 91,1±2,1 va 8,9±2,1 foizdan yoki 82,2 foizga tafovut bilan (PO.OOOI), 35-39 da - 96,3±2,1 va 3,7±2,1 foizdan. ya'ni yaqin 93,0 foizga tafovutla- nib (PO.OOOI), 40-44 da - 93,8±4,3 va 6,3±4,3 foizdan (PO.OOOI) va 45 yoshdan o'tganlarda 83,3±2,8 va 16,7±4,4 foizdan yoki 5 barobarga farq bilan (P0.001).

1- **jadval**

Tekshirilganlar guruhi	Gipokaliemiya			Normokaliemiya			P
	n*	N**	Foizda	n*	N**	Foizda	
Kaliy gomeostazi buzilishining giyohvandlarda epidemiologik xususiyatlari							
20-45 yoshli giyohvandlikka berilgan aholi populyatsiyasi	537	590	91,0	53	590	9.0	<0.001

2- **jadval**

Giyohvandlikka ehalingan aholi guruhlarida yoshga bog'liq bo'lib kaliy gomeostazi buzilishini tarqalishi							
Yosh guruhlari	Gipokaliemiya (K < 3,5 mekv/l)			Normokaliemiya = 3,5-5,4 mekv/l)			P
	n*	N**	Foizda	n*	N**	Foizda	
<20	12	12	100,0	0	0	0,0	<0,0001
20-24	70	78	89,7±3,4	8	78	10,3±3,4	<0,0001
25-29	173	190	91,1±2,1	17	190	8,9±2,1	<0,0001
30-34	174	191	91,1±2,1	17	191	8,9±2,1	<0,0001
35-39	78	81	96,3±2,1	3	81	3,7±2,1	<0,0001
40-44	30	32	93,8±4,3	2	32	6,3±4,3	<0,0001
45 >	5	6	83,3±2,8	1	6	16,7±4,4	<0,001

Turli yosh guruhlarida, kaliy gomeostazi deyarli juda yaqin bo'lgan bunday ko'rsatkichlar bilan ifodalanadi, eng kam 45 yoshdan oshganlar- da va eng ko'p 35-39 yoshlilarda gipokaliemiya aniqlanadi (P0,001).

Kelgusi 3-jadvalda Na mikroelementning giyohvandlar populyatsiyasida buzilishining xususiyatlari ko'rsatilgan.

5-jadval

Giyohvandlikka chalingan aholi orasida kaltsiydizisioniyani tarqalishi										
Tekshirilganl ar guruhi	Kaltsiydizisioniyani ko'rinishlari									
	Gipokaltsiemiya (Ca ⁺ < 0,9 mekv/1)			Normokaltsiemiya (Ca ⁺⁺ < 0,9 - 1,2 mekv/1)			Giperkaltsiemiya (Ca > 1,2 mekv/1)			P
	n*	N**	Foizda	n*	N**	Foizda	n*	N**	Foizda	
20-45 yoshli giyohvandlikka berilgan	232	590	39,3	72	590	12,2	286	590	48.5	<0.05
aholi popuiyat- siyasi										

6-jadval

Yoshga bog'liq holda kaltsiydizitioniyani giyohvandlar populyatsiyasida tarqalishi										
Tekshirilganlar guruhi	Gipokaltsiydizitioniya			Normokaltsiemiya			Giperkaltsiemiya			Pl.3
	n*	N**	Foizda	n*	N**	Foizda	n*	N**	Foizda	
<20	4	12	33,3±13,6	1	12	8,3±8,0	7	12	58,3±14,2	<0,05
20-24	23	78	29,5±5,2	10	78	12,8±5,2	45	78	57,7±5,6	<0,05
25-29	79	190	41,6±3,6	26	190	13,7±2,5	85	190	44,7±3,6*	>0,05
30-34	77	191	40,3±3,5	19	191	9,9±2,2	95	191	49,7±3,6	>0,05
35-39	31	81	38,3±5,4	15	81	18,5±4,3	35	81	43,2±5,5*	>0,05
40-44	15	32	46,9±8,8*	1	32	3,1±3,1	16	32	50,0±8,8	>0,05
45 >	3	6	50,0±20,4*	0	6	0,0	3	6	50,0±20,4	>0,05

Ma'lum bo'ldiki, bu 6-jadvalning raqamli ma'lumotlaridan isbotli tasdiqlanadi, yoshga bog'liq holda gipokaltsiydizitioniya to 16,7 foizga etib tafovut bilan ko'payib aniqlanadi (P<0,05), a giperkaltsiydizitioniyani bo'lsa - 14,5 foizga farqla- nib tarqalishi kuzatiladi (P<0,05).

Gipokaltsiy- va giperkaltsiydizitioniya xoiatlari esa turli yoshlarda farqlanib quyidagicha tarqalish bilan qayd qilinadi: < 20 yoshda 33,3±13,6 foiz va 58,3±14,2 foiz (P<0,05), 20-24 yoshli giyohvan- dlarda - 29,5±5,2 va 12,8±5,2 foizdan (P<0,05), 25-29 yoshda - 41,6±3,6 va 44,7±3,6 foizdan (P>0,05), 30-34 da - 40,3±3,5 va 49,7±3,6 foizdan (P>0,05), 35-39 da - 38,3±5,4 va 43,2±5,5 foizdan (P>0,05), 40-44 da - 46,9±8,8 va 50,0±8,8 foizdan (P>0,05) hamda 45 yoshdan o'tganlarda - 50,0±20,4 va 50,0±20,4 foizdan (P>0,05).

Demak, kaltsiy gomeostazini buzilishi giyoh- vandlikka berilgan aholi populyatsiyasida ancha keskin tarzda ifodalanib namoyon bo'ladi. uni hi- sobga olish esa, shubhasiz. klinik, prognostik va profilaktik ahamiyat kasb etadi.

MTOZ ni turli xatarli epidemiologik omillarga bog'liq holda giyohvandlar populyatsiyasida tarqalishi 7-jadvalda keltirilgan.

7-jadval materiallaridan kelib chikadiki, MTOZ

giyohvandlikka berilgan aholi orasida u yoki bu asosiy ijtimoiy-epidemioiogik xatarli omillarga bog'liq holda to 42,4 foizgacha tafovut bilan aniqlanadi (P<0,001).

Chunonchi, oilaviy nomaqbul muxitda ya- shovchi giyohvandlarda - 11,5 foiz, aqliy

mehnatlarda - 20,7 foiz, ya'ni to 9,2 foizgacha ortib (P<0,05). jismoniy mehnat bilan mashg'ul bo'lganlarda - 12,0 foiz (P>0,05), yomon yashash sharoitida yashovchilarda - 33,6 foiz (P<0,001), noto'g'ri ovqatlanishga bog'liq holda - 52,0 foiz (P<0,001), Ita epidemiologik xatarli omilga alokador bo'lib - 39,8 foiz (P<0,001) va epidemiologik xatarli omillarni 2ta-dan ziyod kombinatsiyasiga aloqador holda rivoj olib - 43,9 foiz (P<0,05) darajalarda tarqalish bilan MTOZ mazkur populyatsiyada qayd etiladi.

Umuman, giyohvandlikka chalingan aholida mikroelementozlar (kaliydizitioniya, kaltsiydizio- niya va natriydizitioniya) muayyan omillar ta'siri ostida 12,0 foizdan 100,0 foizgacha etib qayd qilinadi. Aksariyat uning ko'payishi yosh, yomon sharoitda yashash, alimentar omillar va epidemiologik xatarli omillar kombinatsiyasi ta'siri ostida ro'y beradi. Bularni hisobga olish dispanserizatsiya, profilaktika, davolash va

reabilitatsiya ishlarini takomillashtirib ahamiyat kasb etadi.

3- *jadval***Giyohvandlikka chalingan aholi guruhlarida natriy gomeostazi xolatini buzilishining tarqalishi**

Tekshiril- ganlar guruhi	Giponatriemiya (Na < 135 mekv/l)			Normonatriemiya (Na = 135-148 mekv/l)			Gipernatriemiya (Na > 148 mekv/l)			p
	n*	N**	Foizda	n*	jq**	Foizda	n*	N**	Foizda	
20-45 yosh I i giyohvandlikka berilgan aholi populyatsiyasi	461	590	78,1	129	590	21,9***	9	590	1,5***	Pl,2,3 <0,0001

3- jadval tahlilidan kelib chiqadiki giyohvandlar populyatsiyasida gipernatriemiya - 1,5 foiz, normonatriemiya - 21,9 foiz va ularga qiyoslaganda 52,6 va 3,7 barobarga etib ko'p - 78,1 foiz darajada giponatriemiya shaklidagi natriydizioniya xolati qayd

qilinadi (P<0,0001).

Yoshga bog'liq holda ham natriydizioniyaning o'ziga xos tarqalishi kuzatiladi. Bu xaqdagi ma'lumotlar 4- Jadvalda keitirilgan.

4- *jadval***Turli yoshga mansub giyohvandlar populyatsiyasida natriy gomeostazi xolatini buzilishining tarqalishi**

Tekshi- rilgan- lar guruhi	Giponatriemiya			Normonatriemiya			Gipernatriemiya			Pl,2,3
	n*	jq**	Foizda	n*	jq**	Foizda	n*	jq**	Foizda	
<20	9	12	75,0±12,5	3	12	25,0±12,5	0	0	0,0	<0,001
20-24	66	78	84,6±4,1	11	78	14,1 ±3,9	1	78	1,3±1,3	<0,001
25-29	151	190	79,5±2,9	38	190	20,0±2,9	1	190	0,5=0,5	<0,001
30 - 34	142	191	74,3±3,2	46	191	24,1±3,1	3	191	1,6±0,9	<0,001
35-39	62	81	76,5±4,7	18	81	22,2±4,6	1	81	1,2±1,2	<0,001
40-44	19	32	59,4±8,7	11	32	34,4±8,4	2	32	6,3±4,3	<0,01
45 >	3	6	50,0±6,4	2	6	33,3±5,7	1	6	16,7±4,1	<0,05

4- jadval dalolatli ko'rsatadiki gipo, normo- va gipernatriemiya shaklida dizionik xolat giyohvandlikka berilgan aholi orasida yoshga bog'liq bo'lib tafovut bilan aniqlanadi. Jumladan, < 20 yoshda - 75,0±12,5 foiz, 25,0=12,5 foiz va 0,0 foizdan (Pl- P2<0,001; Pl-P3-0,0001), 20-24 yoshda - 84,6±4,1, 14,1 ±3,9 va 1,3±1,3 foizdan (Pl- P2<0,001; P1-P3-0,0001), 25-29 yoshlilarda - 79,5±2,9 foiz, 20,0=2,9 foiz va 0,5±0,5 foizdan (P<0,001), 30-34 da 74,3±3,2 foiz, 24,1±3,1 foiz va 1,6=0,9 foizdan (P<0,001), 35-39 da - 76,5±4,7 foiz, 22,2±4,6 foiz va 1,2= 1,2 foizdan (P<0,001), 40-44 yoshda - 59,4±8,7 foiz, 34,4±8,4 foiz va 6,3±4,3 foizdan (P<0,01) va 45 yoshdan oshgan- larda - 50,0±6,4 foiz, 33,3=5,7 foiz va 16,7=4,1 foizdan (P<0,05) - giponatriydizioniya,

normonatriemiya va gipernatriydizioniya xolatlari kuzatildi.

Yoshga bog'liq holda giponatriydizioniya 29,5 foizgacha farq bilan (eng ko'p - 25-29 yoshda va eng kam - 45 yoshdan oshganlarda, P<0,001). normonatri-emiya 19,2 foizgacha

farqlanib (P<0,01) va gipernatriydizioniya to 16,7 foizgacha tafovut bilan uchraydi (P<0,01).

Demak, tekshirilgan populyatsiya guruhida asosan giponatriemiya shaklidagi natriy gomeostazini buzilishini uchrashi ma'lum bo'ladi.

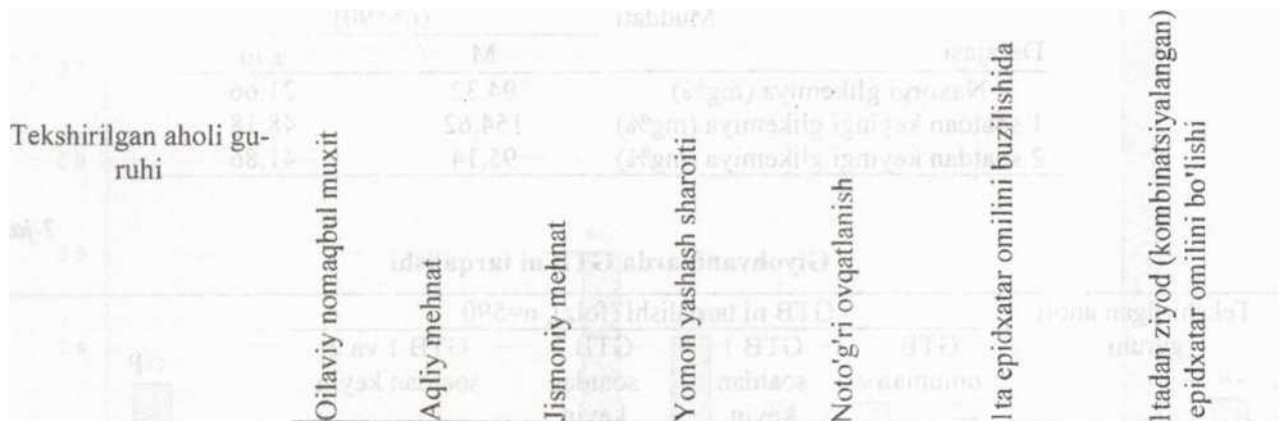
5- jadvalda kaltsiy gomeostazi buzilishini tar- qalishini tahlili qilishga bag'ishlangan natijalar umumlashtirilgan.

Olingan ma'lumotlarni maxsus tahlili ko'rsat- diki, giyohvandlikka chalingan aholi orasida 48,5 foizga etib giperkaltsiemiya, 39,3 foiz gipokaltsiemiya va 12,2 foiz normokaltsiemiya aniqlanadi. Normokaltsiemiya nisbatan 3,2 barobarga etib ko'p gipokaltsiemiya (P<0,05) va 4 martadan ziyod ortiq bo'lib giperkaltsiemiya • (P<0,01) tarzidagi kaltsiy-dizionik xolat qayd qilinadi.

Bundan tashqari, ma'lum bo'ldiki (6-jadval) gipokaltsiemiya ko'pincha yoshi o'tganlarda, giperkaltsiemiya esa ham o'smirlarda ham yosh o'tganlarda birday katta darajalar bilan giyohvan- dlarda qayd qilinadi.

MTOZ ni epidemiologik va ijtimoiy omillarga bog'liq holda tarqalishi (sur'atda - foiz, maxrajda - mutloq son)

MTOZ ni tarqalishi

MamasoHyeV N.S.,

Umurzakov O. T.,

Oripov Sh. Yu.,

Urinboyev U.,

Yuldashev R.N.

307

235

318

UDK: 616-071+616.1+613.83

GIYOHVANDLAR POPULYATSIYASIDA YURAK-QON TOMIR KASALLIKLARIGA NISBATAN EPIDEMIOLOGIK SHAROITLAR TAVSIFI. 8-CHI AXBOROT: GLIKEMIYA VA OQSIL ALMASHINUVI BUZILISHLARINI EPIDEMIOLOGIK XLSI SIYATLARI RShTYoIM Andijon filial! va Andijon Davlat tibbiyot instituti

Tekshiruvda standart usullardan foydalanib va JSST (1981) tavsiyalaridan kelib chiqib glikemiya naxorda va tekshiruvchilar 75 gr. glyukoza qabul qilganlaridan keyin 1 va 2 soat utib aniqlandi. Bunda ortotoluidinli usuldan foydalanildi.

1- jadvalda glikemiyaning o'rta darajalarini giyohvandlar populyatsiyasida ifodalanishi ko'rsatilgan. Ulardan ko'rinadiki, tekshirilgan giyohvandlar populyatsiyasida naxorgi glikemiya 94,32+21,66 mg% ni, 1 soatdan keyingi glikemiya 154,62 mg% ni va ikki soatdan keyingi glikemiya 95,14 mg% ni tashkil etadi. Bu, giyohvand bo'lmagan populyatsiyada olingan natijalarga qiyoslaganda ancha yuqori ko'rsatkichlardir-ki, demak, qandli diabetga moyillik tekshiriiganlarda yuqori ekanligi e'tiborni tortadi yoki ularda metabolik sindrom / insulinorezistentlikka moyillik ancha kuchli ifodalanadi.

2- jadvalda glyukozaga tolerantlikning buzilishini (GTB) giyohvandlikka berilgan aholi orasida tarqalishi ko'rsatilgan. Isbotlandiki, GTB umumiy 20-45 yoshli giyohvandlar populyatsiyasida 36,52 foiz darajada aniqlanadi, GTB 1 soatdan keyingi ko'rsatkichi - 22,35 foizni, 2 soatdan keyingisi - 11,64 foizni; GTB ni 1 va 2

soatdan keyingi dara- jasi esa 8,10 foizni tashkil etib tarqalish bilan ku- zatiladi (P1-P2< 0,05; P1-P3< 0,001; P1-P4< 0,001;).

Biz, glikemiya va boshqa o'rganilgan xatarli omillar o'rtasidagi korrelyatsion bog'lanishlik xususiyatlarini ham o'rganib chiqdik (3-jadval). Olingan natijalar bo'yicha, ma'lum bo'ldiki, o'rganilgan xatarli omillar (XO) o'rtasidagi korrelyatsion bog'lanishlik bir xil ifodalanmaydi va turlichadir. Umuman, barcha koeffitsientlar (3-jadval) orasidagi to'g'ri.

korrelyatsion bog'lanishlik ishonchli yoki ular o'rtasida o'zaro uzviy bog'liqlik giyohvandlar populyatsiyasida kuchli ifodalangan. Maxsus tahlil- lar bilan giyohvandlar populyatsiyasida umumiy oqsilning qonda o'zgarishlari o'rganildi va baho- landi. Bu xaqdagi ma'lumotlarimiz 4-jadvalda mu- jassamlashtirilgan. Olingan natijalar dalolatlaydi- larki (4-jadval) oQsil almashinuvi buzilishi aksa- riyat gipoproteinemiya va juda kam miQdorda giperpro-teinemiya ko'rinishida namoyon bo'ladi. Aksariyat 20 yoshgacha va 45 yoshdan o'tganlarda yuqori ko'rsatkichlar bilan bu jarayonni sodir bo'lishi kuzatiladi.